

Complexnummer: 522168

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Pellerijcomplex Mercurius

Aantal complexonderdelen

7

Monumentnummers van complexonderdelen

522169, 522170, 522171, 522172, 522173, 522174, 522175

Woonplaats

Wormer

Gemeente

Wormerland

Provincie

Noord-Holland

Locatie van het hoofdobject

Lassiestraat 1, 1531 MG te Wormer

Complexomschrijving

Inleiding

Pellerijcomplex 'Mercurius', oorspronkelijk gortpellerij en vanaf 1922 ook rijstpellerij, bestaande uit zeven onderdelen: een gefaseerd tot stand gekomen FABRIEKsensemble (1893-1911), de drie PAKHUIZEN 'Donau' (1894), 'Koningsbergen' (1897) en 'Silo' (1905), het KANTOOR 'De Kievit' (1911) van de pakhuischef, de SILO 'Lassie' (1912), en het FABRIEKSPAND 'Mercurius' (1919-1921). Het aan de Zaan, ten oosten van de Zaanbrug, gesitueerde grootschalige fabriekscomplex werd gebouwd in opdracht van de gebroeders Albert en Jacob Adriaan Laan, telgen uit de Wormerveerse ondernemersfamilie Laan. Achter het bestaande houten pakhuis 'Koningsbergen' lieten zij in 1893 een stoomgortpellerij bouwen, bestaande uit een fabriekspand (nog bestaand) en een ketelhuis met schoorsteen (gesloopt). In de loop van de tijd groeide de gortpellerij uit tot het huidige, omvangrijke complex.

Het merendeel van de complexonderdelen werd ontworpen en gebouwd door het aannemersbedrijf van de Gebroeders Gorter: de pakhuizen 'Donau' en 'Silo', en het bovengenoemde fabrieksensemble (uitgezonderd de gerstsilos). Het pakhuis 'Koningsbergen' is van de hand van de lokale aannemer-architect Dirk Stam, het naastgelegen betonnen fabriekspand 'Mercurius' van diens zoon Mart J. Stam. Het silogebouw 'Lassie', waarmee vanaf 1912 naar Amerikaans voorbeeld bulkopslag van graan mogelijk werd, is gebouwd en vermoedelijk ook ontworpen door de gespecialiseerde betonfirma F.J. Stulemeijer uit Breda. Met naburige opslaggebouwen en pellerijen vormt het complex een beeldbepalende fabriekswand langs de Zaan. De Zaanstreek is van oudsher een gebied van Handel en nijverheid geweest, waarbij de aanwezigheid van goede waterverbindingen doorslaggevend was. Een belangrijke groei beleefde de rijst- en gortpellerij eind 19de eeuw, hetgeen leidde tot een intensieve bebouwing van de Veerdijk te Wormer met een reeks pellerijen

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

en pakhuizen. Vanaf 1922 werd 'Mercurius' ook rijstpellerij. Onder de naam 'Lassie' is het als enig overgebleven rijstfabriek nog steeds in gebruik. In 1997-1998 is het complex gerestaureerd.

Omschrijving

Het omvangrijke pellerijcomplex 'Mercurius' bestaat uit zeven onderdelen waarvan er vijf in een rij aan de Zaan gelegen zijn: vanaf de Zaanbrug achtereenvolgens het pakhuis 'Silo', het kantoor van de pakhuischef, de pakhuizen 'Donau' en 'Koningsbergen', en het vrijstaande fabriekspand 'Mercurius'. De twee overige complexonderdelen zijn gesitueerd in tweede lijn achter de aan de Zaan gelegen onderdelen: de silo 'Lassie' achter het pakhuis 'Silo', en achter de pakhuizen 'Donau' en 'Koningsbergen' het tussen 1893 en 1911 gefaseerd tot stand gekomen fabrieksensemble.

De 36,5 meter hoge silo 'Lassie' en het vier bouwlagen hoge fabriekspand 'Mercurius' zijn uitgevoerd in gewapend beton; de overige complexonderdelen in (bruin)rode baksteen. Het vijf bouwlagen hoge gefaseerd tot stand gekomen fabrieksensemble is (naderhand) gepleisterd en heeft een samengestelde plattegrond. De overige complexonderdelen hebben een (nagenoeg) rechthoekig grondplan. Het pakhuis 'Koningsbergen' telt drie bouwlagen onder een met gesmoorde pannen gedekt afgeplat zadeldak evenwijdig aan de Zaan. Het naastgelegen pakhuis 'Donau' is drie bouwlagen hoog onder een met rode pannen gedekt zadeldak haaks op de Zaan. De andere complexonderdelen, waaronder het vijf bouwlagen hoge pakhuis 'Silo', hebben een plat dak.

Waardering

Het pellerijcomplex 'Mercurius', bestaande uit de zeven genoemde complexonderdelen, is van algemeen belang wegens architectuur- en cultuurhistorische waarde als goed ontworpen, zeldzaam en gaaf bewaard gebleven voorbeeld van een grootschalige machinale gort- en rijstpellerij uit het einde van de 19de en het eerste kwart van de 20ste eeuw. Tevens heeft het complex grote situationele en ensemblewaarde vanwege de beeldbepalende ligging aan de Zaan en de historisch-functionele en ruimtelijke samenhang met de naburige industriebebouwing langs de Zaan.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 522169

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	12 december 2001
Kadaster deel/nr	82617/106

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Wormer	Wormerland	Noord-Holland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Wormer	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartemen aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Wormer	F			5480

Omschrijving**

Inleiding

Gefaseerd tot stand gekomen FABRIEKsensemble, deel uitmakend van het pellerijcomplex 'Mercurius' en uitgevoerd in een sobere utilitaire trant met kenmerken van de Overgangsarchitectuur. Het ensemble bestaat uit vijf gekoppelde onderdelen: de stoomgortpellerij 'Mercurius' uit 1893, de gerstpellerij 'Mercurius' uit 1900-1901, het gebouw voor de gerstreiniging uit 1906, de gerstsilo uit 1908, en de haverhoutfabriek uit 1910-1911. De als een architectonische eenheid te beschouwen onderdelen zijn ontworpen en gebouwd door de gebroeders Gorter (de architect en aannemer van de gerstsilo zijn onbekend). Het ensemble bestaat in hoofdvorm uit vier rechthoekige blokken naast elkaar, in tweede linie achter de direct aan de Zaan gelegen bebouwing. Achter het pakhuis 'Koningsbergen' ligt 'Mercurius' bestaande uit twee delen met een vierkante (de gerstpellerij) en rechthoekige plattegrond (de gortpellerij). De andere twee rechthoekige delen, respectievelijk het gebouw voor de gerstreiniging (nu technische dienst) en de haverhoutfabriek (nu kokerij) liggen achter 'Donau' respectievelijk 'Lassie' en verspringen beide in noordelijke richting ten opzichte van 'Mercurius'. De oostelijke zijgevel en de noordelijke lange gevels zijn zichtbaar, de overige zijden zijn ingebouwd. Het gebouw van de gerstsilo is naderhand gerealiseerd in de smalle ruimte tussen 'Koningsbergen' en 'Mercurius'.

N.B. De tussen de silo en de haverhoutfabriek gelegen pletterij 'De Zwaan' uit 1951 en het daarmee verbonden fabrieksgedeelte 'De Duif' vallen buiten de bescherming.

Omschrijving

Alle bouwlichamen van het ensemble zijn gepleisterd, hebben een uniforme gevelgeleding over vijf verdiepingen en een met kiezels en mastiek gedekt plat dak. De getoogde, ijzeren kozijnen hebben overwegend een zestienruits roedenverdeling -op de bovenste

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

verdieping twintigruits- en bevinden zich onder in de pleisterlaag aangegeven segmentbogen. De onderste kozijnen in de spaarvelden hebben gekoppelde lekdorpels als afzaat. De gepleisterde noordelijke gevels hebben een borstwering.

De op een vierkante plattegrond opgetrokken vijfzijdige gerstpellerij 'Mercurius' heeft een symmetrische oostelijke zijgevel met daarnaast een iets lagere travee van één vensteras breed, de tegen 'Koningsbergen' aangebouwde gerstsilo. De oostgevel van de gerstpellerij heeft in de middenas op de verdiepingen vier paar glasdeuren onder segmentbogen, het bovenste paar met een vierruits roedenverdeling en een getoogd vijfruits bovenlicht, de overige deuren met zesruits roedenverdeling. Op de begane grond tienruits glasdeuren. De bovenste twee paar deuren zijn met de hijsbalk in een getoogd spaarveld geplaatst. Aan weerszijden van de middenas twee identieke vensterassen met op de begane grond segmentboog-spaarvelden met daarin twee segmentboogvormige ramen. Op de eerste en tweede verdieping rechthoekige spaarvelden met dezelfde ramen als op de begane grond, terwijl de spaarvelden op de bovenste twee verdiepingen getrappt versmallen en weer getoogd zijn. Alle ramen hebben een zestienruits roedenverdeling behalve die op de vierde verdieping met een twintigruits roedenverdeling.

De lagere travee van de gerstsilo tussen 'Mercurius' en 'Koningsbergen' heeft op de begane grond een paar drierruits glasdeuren. Op de eerste en tweede verdieping een rechthoekig spaarveld en over de bovenste twee bouwlagen een spaarveld met een fries. Op de eerste en vierde verdieping een raam, de andere verdiepingen zijn blind. De symmetrische noordgevel van de gerstpellerij heeft aan weerszijden van de middelste vensteras twee identieke vensterassen met op de begane grond een segmentboogvormig spaarveld en daarboven twee rechthoekige spaarvelden. Op alle vijf bouwlagen bevinden zich in alle vijf vensterassen ramen. Rechts hiervan bevindt zich enigszins teruggerooid de op rechthoekig grondplan gebouwde gortpellerij 'Mercurius', waarvan alleen de noordelijke gevel zichtbaar is. Deze heeft vijf vensterassen en geen spaarvelden. De derde en vierde verdieping zijn ongepleisterd en worden niet door een borstwering afgesloten. Op de bovenste verdieping in iedere travee een twintigruits raam; in de overige bouwlagen zestienruits ramen.

Het gebouw van de gerstreiniging heeft in de oostgevel een vergelijkbare verdeling in spaarvelden als de oostgevel van de gerstpellerij maar zonder middenas. Op de begane grond uitgebouwde kasten, op de eerste en tweede verdieping van de linker travee een zestienruits raam en verder blind. De asymmetrische, noordelijke gevel heeft in de hoofdas op de begane grond en de vierde verdieping vierruits glasdeuren onder een vijfruits getoogd bovenlicht, op de eerste, tweede en derde verdieping zesruits glasdeuren, en bovenin een hijsbalk. Links op de begane grond twee ramen en een eenvoudige dubbele deur in een rechthoekig spaarveld. Hierboven twee eveneens rechthoekige spaarvelden met elk zes ramen (op de vierde verdieping twintigruits, de overige zestienruits). Rechts van de hoofdas een vergelijkbare indeling, maar één vensteras breed (in de hoek rechts een liftschaft).

De haverhoutfabriek (thans kokerij) met borstwering, heeft in de oostelijke gevel spaarvelden over twee verdiepingen, de meest linkse gedeeltelijk aan het oog onttrokken door de liftschaft. In de rechter spaarvelden bevinden zich op alle bouwlagen twee ramen met een roedenverdeling als genoemd.

De noordelijke symmetrische hoofdgevel van de haverhoutfabriek heeft in de middenas dezelfde indeling als de noordelijke middenas van de gerstpellerij, alleen op de begane grond vierruits deuren onder een vijfruits bovenlicht. Aan weerszijden vier vensterassen, op de verdiepingen per twee gekoppeld in een tweelagig spaarveld. De vensters op de onderste vier bouwlagen zijn zestienruits, die op de vierde bouwlaag twintigruits.

In het interieur bevinden zich ijzeren kolommen, per verdieping verjongend, met aangegoten consoles, op de bovenste bouwlaag

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

hoger opgetrokken en minder talrijk. Tegen de muren zijn opengewerkte ijzeren consoles geplaatst. De kolommen en de consoles dragen houten balken. De roldeuren zijn van ijzer met asbest.

Waardering

Het gefaseerd tot stand gekomen fabrieksensemble 'Mercurius' is van algemeen belang wegens architectuur- en cultuurhistorische waarde als historisch-functioneel onderdeel van het gelijknamige pellerijcomplex en als voor de bouwtijd kenmerkend en grotendeels gaaf bewaard gebleven voorbeeld van een eind negentiende-eeuws en vroeg twintigste-eeuws bedrijfsgebouw ten dienste van de voedingsindustrie. Tevens van belang als beeldondersteunend onderdeel van het industrielandchap langs de Zaan waarin de overgang van wind- naar stoomkracht wordt gemarkeerd door omvangrijke pakhuizen en pellerijen.

Hoofdcategorie

Boerderijen, molens en bedrijven

Subcategorie

Industrie

Functie

Pellerij

Monumentnummer*: 522170

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	12 december 2001
Kadaster deel/nr	82617/145

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Wormer	Wormerland	Noord-Holland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Wormer	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Wormer	F			5480

*Omschrijving***

Inleiding

Voor de gortpellerij-firma Gebroeders Laan in 1897 door de lokale aannemer-architect Dirk Stam gebouwd PAKHUIS 'Koningsbergen' in Overgangsarchitectuur, deel uitmakend van het pellerijcomplex 'Mercurius'. Het ter plaatse van een ouder hiertoe afgebroken houten pakhuis gebouwde pand was in oorsprong bestemd voor de opslag van graan en naderhand door middel van een luchtbrug verbonden met de naastgelegen fabriek 'Mercurius'. Aan de andere zijde (W) ligt pakhuis Donau aangebouwd. Het met de lange representatieve gevel naar de rivier gekeerde pakhuis maakt deel uit van het gevarieerde industriële landschap langs de Zaanoevers waarin voedsel-, olie- en houtindustrie domineerden en vervoer over water een essentiële vestigingsvoorwaarde was.

Omschrijving

Omvangrijk, halfvrijstaand pakhuis op een rechthoekige plattegrond in rood/grauw bakstenen kruisverband opgetrokken in drie lagen onder een met gesmoorde holle pannen gedekt afgeknot half zadeldak. De gemetselde plint heeft een afzaat. In het metselwerk gele verblendstenen sierbanden en blokken. De tandlijsten zijn afwisselend in gele en rode steen. In de pilasters en lisenen muurankers met dubbele krul. De vensters zijn van ijzer.

De symmetrische voorgevel (Z) wordt door lisenen en pilasters geleed in negen traveeën van ongelijke breedte. De tweede, vijfde en achtste fungeren als risaliet, zijn hoger opgetrokken en hebben rudimentaire pilasters met in de top kleine, gemetselde pijlers, dezelfde als op de hoeken. De vijfde, middelste travee is de breedste en hoogste, en heeft in zwart reliëf tegen een achtergrond van gele verblendstenen, de naam van het pand.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

De traveeën van de risalieten hebben op de begane grond en op de verdieping getoogde deuren en in de top gekoppelde rondboogvensters onder korfbogen. De overige traveeën hebben op de begane grond een meerruits rondboogvenster, daarboven een negenruits getoogd venster en op de bovenste bouwlaag een liggend zesruits venster. Tussen de begane grond en de verdiepingen is een bloktand uitgemetseld en boven de derde bouwlaag een tandlijst met afzaat. De linker zijgevel (W) grenst aan pakhuis 'Donau'. De afgetopte rechter zijgevel (O) is op vergelijkbare manier geled als de voorgevel en telt vier traveeën met op de begane grond rondboogvensters in een spaarveld met bloktand en ook op de verdiepingen dezelfde vensters als in de voorgevel. De van afgeschuinde zijden voorziene topgevel wordt beëindigd door een getrapd fries.

De achtergevel (N) wordt aan het oog onttrokken door twee pellerijen van 'Mercurius' gebouwd in respectievelijk 1893 en 1900-1901. De smalle tussenruimte tussen deze twee panden en 'Koningsbergen' is in 1908 bebouwd.

De inwendige draagconstructie bestaat uit ronde gietijzeren kolommen, iets verbredend aan de top, die I-balken dragen. Tussen ligger en kolom een vierkante dekplaat. De kolommen verjongen per verdieping. De zolderverdieping heeft een draagconstructie van grenen stijlen.

Waardering

Het uit 1897 daterende pakhuis 'Koningsbergen' is van algemeen belang wegens architectuur- en cultuurhistorische alsook industrieel-archeologische en typologische waarde als historisch-functioneel onderdeel van het pellerijcomplex 'Mercurius' en als kenmerkend en merendeels gaaf bewaard voorbeeld van een grootschalig, laat 19de-eeuws opslaggebouw ten behoeve van de machinale gortpellerij met gebruik van stoomkracht, opgetrokken in een voor de bouwperiode karakteristieke architectuur waarin historiserende elementen met eigentijdse motieven gecombineerd zijn. Voorts van grote ensemblewaarde wegens de historisch-functionele en ruimtelijke samenhang met de naburige industriebebouwing langs de Zaan.

Hoofdcategorie

Handelsgebouwen, opslag- en transportgebouwen

Subcategorie

Opslag

Functie

Pakhuis

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 522171

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	12 december 2001
Kadaster deel/nr	82617/147

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Wormer	Wormerland	Noord-Holland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Wormer	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Wormer	F			5480

*Omschrijving***

Inleiding

Naar ontwerp van de gebroeders Gorter voor de gortpellerijfirma Gebroeders Laan in 1894 gebouwd graanPAKHUIS 'Donau' als uitbreiding van de stoompellerij in een sobere Overgangsarchitectuur, deel uitmakend van het pellerijcomplex 'Mercurius'. De knik in de voorgevel is ontstaan vanwege het toenmalige dijktracé. Het pakhuis ligt ingeklemd tussen het pakhuis 'Koningsbergen' (1897) en het lage kantoor voor de pakhuischef 'De Kievit' (1911). Het met de representatieve gevel naar de rivier gekeerde pakhuis maakt deel uit van het gevarieerde industrielandchap langs de Zaanoevers waarin voedsel-, olie- en houtindustrie domineerden en het vervoer over water een essentiële vestigingsvoorwaarde was. De drie risalieten van de voorgevel werden oorspronkelijk bekroond door een trapegevel.

N.B. De moderne zuiger aan de voorzijde is voor bescherming van ondergeschikt belang.

Omschrijving

Op een rechthoekige plattegrond met afgeschuinde hoek in grauw bakstenen kruisverband opgetrokken pakhuis van drie bouwlagen, onder een met rode holle pannen gedekt zadeldak waarvan de noklijn dwars op de Zaan staat. In het metselwerk rollagen, sierbanden en blokken van gele verblendsteen. In het muurwerk rozetankers. De vensters zijn van ijzer.

De symmetrische voorgevel (Z), met gepleisterde hoeklisenen en dakrand, is vijf vensterassen breed. Op de begane grond en de eerste verdieping, twee deuren tussen drie ijzeren achtruitsvensters met hardstenen lekdorpels onder segmentbogen. Op de tweede verdieping vijf dito vensters. Centraal even onder goothoogte de zwarte letters 'Donau' tegen een gele achtergrond. In de topgevel

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

bevinden zich nog twee achtruits vensters aan weerszijden van een uitgemetseld muurvlak met rondbogen aan de onderzijde en bovenop een gepleisterd fronton. Centraal in dit uitgemetselde, meeknikkende muurvlak een laaddeur met hijsbalk.

De westelijke, slechts gedeeltelijk zichtbare linker zijgevel is blind. De overige zijden zijn geheel ingebouwd. De inwendige draagconstructie bestaat uit een Amerikaans grenen houtskelet.

Waardering

Het uit 1894 daterende graanpakhuis 'Donau' is van algemeen belang wegens architectuur- en cultuurhistorische alsook industrieel-archeologische en typologische waarde als historisch-functioneel onderdeel van het pellerijcomplex 'Mercurius' en als kenmerkend en gaaf bewaard voorbeeld van een laat 19de-eeuws opslaggebouw ten behoeve van de machinale gortpellerij met gebruik van stoomkracht, opgetrokken in een voor de bouwperiode karakteristieke architectuur waarin historiserende elementen met eigentijdse motieven gecombineerd zijn. Voorts van grote ensemblewaarde wegens de historische-functionele en ruimtelijke samenhang met de naburige industriebebouwing langs de Zaan.

Hoofdcategorie

Handelsgebouwen, opslag- en transportgebouwen

Subcategorie

Opslag

Functie

Pakhuis

Monumentnummer*: 522172

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	12 december 2001
Kadaster deel/nr	82617/149

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Wormer	Wormerland	Noord-Holland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Wormer	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Wormer	F			5480

*Omschrijving***

Inleiding

GraanPAKHUIS 'Silo' (ook wel 'Oslo' genaamd) in Overgangsarchitectuur gebouwd naar ontwerp van de gebroeders Gorter voor de firma Gebroeders Laan in 1905 en deel uitmakend van het pellerijcomplex 'Mercurius'. Rechts (O) van het pakhuis bevindt zich het kantoor voor de pakhuischef in dezelfde bouwtrant en aan de achterzijde (N) de grote betonnen graansilo, tegenwoordig met de naam 'Lassie'. Aan de vrij gelegen westkant bevindt zich een lostoren. Het met de lange representatieve gevel naar de rivier gekeerde pakhuis maakt deel uit van het gevarieerde industriële landschap langs de Zaanoevers waarin voedsel-, olie- en houtindustrie domineerden en het vervoer over water een essentiële vestigingsvoorwaarde was.

N.B. De houten opbouw en de buiteninstallatie zijn voor de bescherming van ondergeschikt belang.

Omschrijving

Het omvangrijke, halfvrijstaande pakhuis is in grauw/rood bakstenen kruisverband opgetrokken in vijf bouwlagen onder een met mastiek en kiezels gedekt plat dak. De plattegrond is een rechthoek met aan de westzijde een rechthoekige torenuitbouw over zes bouwlagen. In het grauw/rood bakstenen kruisverband zijn doorlopende gele verblendstenen sierbanden opgenomen, onderbroken in de strekken, en dito blok- en tandlijsten en sluitstenen. Op de lisenen bevinden zich muurankers met krulornamenten. De ramen zijn van ijzer en voorzien van gemetselde afzaten.

De voorgevel (Z) wordt door lisenen en, in het fries uitkragende, pilasters onderverdeeld in elf traveeën met risalieten in de derde, zesde en negende travee. De pilasters bevinden zich op de hoeken en aan weerszijden van de (schijn)risalieten. De zijrisalieten zijn

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

smaller dan de brede middenrisaliet.

De middelste travee heeft laaddeuren op de onderste twee bouwlagen onder segmentbogen, daarboven twee paar door korfbogen gekoppelde rondboogvensters en in de vijfde laag de naam 'Silo' in reliëf. De zijrisalieten hebben een vergelijkbare indeling maar op de vijfde verdieping gekoppelde vensters onder strekken. De risalieten worden afgesloten door een geel-rood bakstenen sierlijst met blokvormige decoraties, de centrale travee met twee blokken meer. De overige traveeën hebben op de begane grond rondboogvensters met ijzeren roedenverdeling. Op de verdieping negenruits ijzeren vensters onder segmentbogen. Het spaarveld van de onderste twee lagen wordt beëindigd door een rood-gele muizentandlijst. In het spaarveld van de bovenste drie verdiepingen, afgesloten door een zaagtandlijst, drie rechte tweeruits vensters. De dakrand heeft natuurstenen ezelsruggen. De pilasters op de hoeken zijn met diamantkoppen afgedekt, de overige met zadeldakjes. De symmetrische linker zijgevel (W) heeft aan weerszijden van de torenachtige uitbouw een enkele travee, de geleiding vergelijkbaar met die van de voorgevel, maar blind. De zuidelijke gevel van de uitbouw is twee vensterassen breed met onder rondboogvensters met roedenverdeling als in de voorgevel, op de eerste verdieping getoogde twaalfruits vensters, op de tweede verdieping recht gesloten twaalfruits vensters, op de derde weer getoogde twaalfruits vensters en op de vierde en vijfde getoogde zestienruits vensters. De noordelijke zijgevel van de torenuitbouw is identiek maar over de onderste bouwlagen door een aanbouw aan het zicht onttrokken. De westzijde van de uitbouw telt drie traveeën met in de middelste op de verdiepingen laaddeuren achter ijzeren balustrades, geflankeerd door een travee met een ijzeren rondboogvenster op de begane grond, daarboven drie bouwlagen met een getoogd twaalfruits raam en op de vierde en vijfde verdieping een getoogd zestienruits raam. De rechterzijgevel (O) van het pakhuis is vanaf de tweede bouwlaag in het zicht en heeft vier blinde spaarvelden, door lisenen geleed. De middelste twee zijn hoger opgetrokken, de buitenste twee zijn door tandlijsten beëindigd.

De achtergevel (N) heeft eenzelfde gevelgeleding als de voorzijde maar gaat grotendeels schuil achter de later aangebouwde graansilo.

De inwendige draagconstructie bestaat op de begane grond en de verdieping uit een monolithisch betonskelet. De hogere verdiepingen hebben naar boven toe verjongende ijzeren kolommen met daartussen betonnen vloeren. De lostoren heeft een grenen houtskelet. De roldeuren zijn van ijzer met asbest.

Waardering

Het uit 1905 daterende pakhuis 'Silo/Oslo' is van algemeen belang wegens architectuur- en cultuurhistorische alsook industrieel-archeologische en typologische waarde als historisch-functioneel onderdeel van het pellerijcomplex 'Mercurius' en als kenmerkend en gaaf bewaard voorbeeld van een vroeg 20ste-eeuws grootschalig opslaggebouw ten behoeve van de machinale gortpellerij, opgetrokken in een voor de bouwperiode karakteristieke architectuur waarin historiserende elementen met eigentijdse motieven zijn gecombineerd. Voorts van grote ensemblewaarde wegens de historisch-functionele en ruimtelijke samenhang met de naburige industriebebouwing langs de Zaan.

Hoofdcategorie

Handelsgebouwen, opslag- en transportgebouwen

Subcategorie

Opslag

Functie

Pakhuis

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 522173

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	12 december 2001
Kadaster deel/nr	82617/130

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Wormer	Wormerland	Noord-Holland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Wormer	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Wormer	F			5480

*Omschrijving***

Inleiding

GraanSILO, in 1912 gebouwd in vroege nieuw-zakelijke trant voor de firma Gebroeders Laan ten behoeve van de opslag van graan (thans onbewerkte rijst). De silo, tegenwoordig voorzien van de naam 'Lassie', maakt deel uit van het pellerijcomplex 'Mercurius'. De ruim 36 meter hoge silo torent boven de overige bebouwing lang de Zaan uit en is een onderdeel van een reeks pellerijen en opslaggebouwen die in opdracht van de firma Laan tot stand kwamen. De gespecialiseerde betonfirma F.J. Stulemijer uit Breda (in deze periode werkgever van ingenieur Jan Gerko Wiebenga) zorgde voor de uitvoering -en mogelijk ook voor het ontwerp- van deze silo, één van de eerste geheel in gewapend beton uitgevoerde graansilo's in Nederland. De opslagfunctie laat zich goed aflezen via de gesloten, meerzijdige wanden van de silocellen.

Omschrijving

Op een rechthoekige plattegrond in gestort gewapend beton opgetrokken silogebouw van 42,5 x 15 x 36,5 meter (l x b x h) met licht overkragend plat dak. De liftschacht aan de westelijke kopse kant doorbreekt de dakrand en is eveneens plat en met mastiek gedekt. Aan de westelijke zijde zijn de onderste twee lagen in het zicht gelaten: een sokkel van rustica betonblokken met zes twaalfruits en vier negenruits ijzeren kozijnen onder gladde betonnen lateien en een centrale opgeklampte deur. De onderbouw heeft ook een betonnen bakgoot en afzaat. De opbouw volgt de octogonale doorsnede van de silocellen, drie aan de korte zijden en negen aan de lange, op de Zaan georiënteerde zijde. De vlakke zone onder de dakrand heeft staande lichtsleuven, afwisselend enkel en paarsgewijs. De opbouw van de dakdoorbreekende liftschacht heeft een tweede laag lichtsleuven, het trappenhuis hieronder paarsgewijze, in hoogte verspringende lichtsleuven (alle lichtsleuven zijn naderhand dichtgezet).

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

De naar de Zaan gerichte zuidgevel wordt over de hele lengte, tot ongeveer de halve hoogte, aan het zicht onttrokken door het pakhuis 'Silo/Oslo'. Het zichtbare deel van de zuidwand is voorzien van de naam 'Lassie' in kolossale kapitalen die elk een compartiment beslaan. Ook van de oostgevel is alleen de bovenste helft zichtbaar. De noordzijde wordt grotendeels aan het zicht onttrokken door de havermoutfabriek uit 1910-1911 en pletterij 'De Zwaan' uit 1951. In de onderste twee bouwlagen bevindt zich een betonconstructie bestaande uit vierkante pijlers, liggers en vloeren. De ruimte tussen de pijlers dient voor de opstelling van de rijstslijpmachines. Het opslaggedeelte hierboven bestaat uit zevenentwintig achthoekige, aan de onderzijde trechtervormige, compartimenten, in negen rijen van drie. De achthoekige vorm wordt door middel van de afschuiningen van de compartimenten gesuggereerd aan de buitenzijde. Het centrale westelijke compartiment wordt ingenomen door het trappenhuis en de liftschacht. De compartimenten zijn ruim twintig meter hoog en in vier kwart-delen opgesplitst. De rijst wordt door een zuiginstallatie en met vijzels naar de zolderverdieping getransporteerd om daar over de compartimenten verdeeld te worden.

Waardering

Uit 1912 daterende graansilo, thans genaamd 'Lassie', van algemeen belang wegens cultuur- en architectuurhistorische alsook industrieel-archeologische en typologische waarde als historisch-functioneel onderdeel van het pellerijcomplex 'Mercurius' en als één van de vroegste voorbeelden van een geheel in gewapend beton uitgevoerd en in de architectuur daarop afgestemd silogebouw voor de grootschalige, gemechaniseerde opslag van graan (later rijst) in Nederland. Tevens van belang als representant van de zich technologisch vernieuwende en vanouds langs de Zaan gevestigde voedingsindustrie. Voorts van grote ensemblewaarde wegens de historisch-functionele en ruimtelijke samenhang met de naburige industriebebouwing langs de Zaan.

Hoofdcategorie

Handelsgebouwen, opslag- en transportgebouwen

Subcategorie

Opslag

Functie

Silo

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 522174

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	12 december 2001
Kadaster deel/nr	82617/134

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Wormer	Wormerland	Noord-Holland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Wormer	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartemen aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Wormer	F			5480

*Omschrijving***

Inleiding

KANTOOR 'De Kievit' van de pakhuischef, deel uitmakend van het pellerijcomplex 'Mercurius' en gebouwd in 1911 in de trant van de Overgangsarchitectuur. Het kantoor bevindt zich tussen de pakhuizen 'Donau' (rechts) en 'Oslo/Silo' (links) en is in stijl identiek aan laatstgenoemd pakhuis. Het naar de rivier gekeerde kantoor maakt deel uit van het gevarieerde industriële landschap langs de Zaanoevers waarin voedsel-, olie- en houtindustrie domineerden en het vervoer over water een essentiële vestigingsvoorwaarde was.

Omschrijving

Het kantoor aan de westzijde van pakhuis 'Silo/Oslo' is over vier bouwlagen, de bovenste twee terugwijkend, in grijs/rood bakstenen kruisverband opgetrokken op een smalle rechthoekige plattegrond onder een met mastiek en kiezels gedekt plat dak. Het één travee brede kantoor heeft op de begane grond en de eerste verdieping een getoogd zesruits venster, op de tweede en derde verdieping een vierruits rechtgesloten venster.

Waardering

Het uit 1911 daterende kantoor 'De Kievit' is van algemeen belang wegens architectuur- en cultuurhistorische waarde als historisch-functioneel onderdeel van het pellerijcomplex 'Mercurius'. Tevens heeft het pand grote ensemblewaarde vanwege de historisch-functionele en ruimtelijke samenhang met de naburige industriebebouwing langs de Zaan.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
Handelsgebouwen, opslag- en transportgebouwen	Handel en kantoor	Kantoorgebouw

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 522175

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	12 december 2001
Kadaster deel/nr	82617/137

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Wormer	Wormerland	Noord-Holland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Wormer	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Wormer	F			4777

*Omschrijving***

Inleiding

Vrijstaand en omvangrijk voormalig FABRIEKSPAND 'Mercurius' uit 1919-1921, deel uitmakend van het gelijknamige pellerijcomplex. Het voor opslag, graanwerking en schaft- en kleedlokalen bestemde pand werd in opdracht van de N.V. Koninklijke Pellerij 'Mercurius' voorheen Gebroeders Laan gebouwd naar ontwerp van de Wormerveerse aannemer-architect Mart J. Stam. De toepassing van gewapend beton is op eigentijdse decoratieve wijze in de architectuur van het pand verwerkt, in combinatie met Art Déco kenmerken. 'Mercurius' was een van de latere uitbreidingen van het fabriekscomplex dat rond 1920 het hele terrein ten oosten van de Zaanbrug in beslag nam. Het pand was in oorsprong door een luchtbrug verbonden met het naburige pakhuis 'Koningsbergen'. Tegenwoordig (1999) is gebouw Mercurius, na restauratie in 1995-1997 door Jan Boot, in gebruik bij de provincie Noord-Holland als provinciaal archeologisch depot.

Opmerkelijk is de vroege toepassing van paddestoelvloeren in gewapend beton, die losstaat van het betonnen stijl- en regelwerk van het exterieur. Deze constructie maakte een vlakke vloer en grote overspanning mogelijk en loopt door in de laadbalkons. Het met de lange, representatieve gevel naar de Zaan gekeerde fabriekspand maakt deel uit van het gevarieerde industriële landschap langs de Zaanoevers waarin voedsel-, olie- en houtindustrie domineerden en het vervoer over water een essentiële vestigingsvoorwaarde was.

N.B. Het oorspronkelijke ingangsbouwtje tegen de linkerzijgevel is afgebroken.

Omschrijving

Op een rechthoekige plattegrond in gewapend beton opgetrokken, vierlagig, blokvormig gebouw onder een met mastiek gedekt plat

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

dak. De op 476, dertien meter lange, heipalen geplaatste betonconstructie - uitwendig stijl- en regelwerk en inwendig paddestoelkolommen - is aan de buitenzijde afleesbaar. De lange gevels worden verticaal geleed door enkele en samengestelde betonnen stijlen met tapse voeten, de laatste in het raster van de inwendige kolommenstructuur, en in de voorgevel een verdeling in risalieten suggererend. De korte gevels zijn opgebouwd uit dezelfde elementen. De achtergevel is soberder, zonder risalieten en uitgemetselde hoektraveeën. De niet dragende gevelelementen zijn stalen kozijnen en kantstaande rode bakstenen invullingen. Langs de dakrand loopt een gepleisterde en overkragende zware lijst- en attiekzone met op de hoekrisalieten uitsparingen voor de gepleisterde Art Deco-bekroningen van de uitgemetselde hoektraveeën (niet in de achtergevel). Deze uitsparingen bevinden zich ook boven de tweede en de voorlaatste travee van de voorgevel. De attiek is aan de zijgevels getrapt, aan de achterzijde voorzien van baksteeninvullingen. De symmetrische voorgevel (Z) aan de Zaan telt zestien traveeën waarvan de vier middelste een middenrisaliet vormen en de buitenste twee links en rechts een hoekrisaliet. De hoek- en middenrisalieten zijn hoger opgetrokken. Aan de bovenzijde, onder de attiekzone eindigen de gekoppelde pijlers in een dubbel cilindrisch element met bakstenen bekroning. De hoekrisalieten hebben in de top een vlaggenmast in decoratief ijzeren voet. De middenpartij heeft een hoog fries voorzien van de fabrieksnaam. Links in de voorgevel een éénlagige, driezijdige uitbouw met vier vierruits vensters (portiersloge).

De invulling per travee bestaat voornamelijk uit boven elkaar geplaatste stalen kozijnen met dubbele bakstenen afzaat met kantstaande bakstenen borstweringen en betonnen lateien, de bovenste lateien plaatselijk aan het oog onttrokken door het hoofdgestel. De bakstenen hoektraveeën zijn schuin naar het midden uitgemetseld. Op de tweede, derde en vierde bouwlaag bevinden zich in de tweede, zevende, tiende en vijftiende travee, van links uit gezien, dubbele pakhuisdeuren met lobvormige ornamenten en vierruits ramen, op de eerste en tweede verdieping betonnen laadbalkons met rolstang en eenvoudig hekwerk op 'paddestoel- consoles'. Boven de deuren van de vierde bouwlaag bevinden zich betonnen hijsbalken. De drie onderste bouwlagen zijn voorzien van twaalfruits liggende vensters. Op de vierde bouwlaag, tussen de risalieten, hogere achtruits vensters die met de bakstenen muurvlakken taps toelopen naar een keperboog, aldus de verticale lijnen accentuerend. De vier traveeën brede middenrisaliet heeft in de vierde bouwlaag twee hoge achttienruits vensters en daarboven in de attiek in zwart metaal de naam van het gebouw tegen een achtergrond van gele tegels. De asymmetrische achtergevel (N) is ook onderverdeeld in zestien traveeën en heeft een vergelijkbare indeling, maar zonder risalieten. De tweede en de veertiende travee hebben op alle bouwlagen pakhuisdeuren als in de voorgevel. In de overige traveeën op de eerste en tweede verdieping voornamelijk liggende twaalfruits vensters als vóór, en op de derde verdieping hoge achttienruits vensters. De derde tot en met de zesde travee op de tweede bouwlaag zijn echter door betonstijlen in tweeën verdeeld met daartussen vierruits vensters. Op de begane grond komen ook vensters met andere roedenverdeling (zes- en drieruits) voor.

De asymmetrische linker zijgevel (W), met rechte attiekzone, heeft zeven traveeën. De buitenste twee zijn nagenoeg gelijk aan die van de voorzijde, de binnenste drie zijn wat smaller. De tussenliggende traveeën hebben een vergelijkbare opbouw als aan de voorzijde, met op de symmetrische begane grond een centrale (nieuwe) deur geflankeerd door een paar zesruits- en twee paar twaalfruits vensters. Op de eerste verdieping bevinden zich in het midden drie zesruits vensters tussen twaalfruits vensters. Ook zo op de tweede verdieping, maar met drieruits venster. Op de derde verdieping bevindt zich, asymmetrisch (in de derde travee), een achttienruits venster tussen drie twaalfruits vensters. Hier bevond zich de luchtbrug naar pakhuis 'Koningsbergen'.

De symmetrische rechter zijgevel (O) is vrijwel gelijk aan de westgevel maar heeft centraal op de tweede verdieping drie zesruitsvensters en op de derde verdieping centraal drie negenruits vensters. De inwendige draagconstructie bevat per bouwlaag achthoekige paddestoelkolommen in twee rijen van zeven, zich verjongend per hogere bouwlaag. De betonnen vloeren zijn ter plekke

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

gestort. Van de interieuronderdelen zijn verder van belang de mogelijk na-oorlogse transportband en het trappenhuis.

Waardering

Het uit 1919-1921 daterende fabrieksgebouw 'Mercurius' is van algemeen belang wegens architectuur- en cultuurhistorische alsook industrieel-archeologische en typologische waarde als historisch-functioneel onderdeel van het gelijknamige pellerijcomplex en als vroeg voorbeeld van een met paddestoelvloeren uitgevoerd industriegebouw waarbij de toepassing van gewapend beton op eigentijdse decoratieve wijze in de architectuur is verwerkt en voorzien van zeldzame Art Déco-ornamenten. Tevens van belang als representant van de zich technologisch vernieuwende en vanouds langs de Zaan gevestigde voedingsindustrie alsook van het met deze bouwopgave verbonden oeuvre van de lokale aannemer-architect Mart J. Stam. Voorts van grote ensemblewaarde wegens de historisch-functionele en ruimtelijke samenhang met de naburige industriebebouwing langs de Zaan.

Hoofdcategorie

Boerderijen, molens en bedrijven

Subcategorie

Industrie

Functie

Fabrieksgebouw